

PENCZ Helga

PhD-hallgató

Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Pécs

PhD Student

University of Pécs, Faculty of Sciences, Pécs, Hungary

e-mail: pencz.helga@gmail.com

MIT TANULHAT MAGYARORSZÁG A FINN OKTATÁSI RENDSZER PÉLDÁJÁBÓL?

WHAT COULD HUNGARY LEARN FROM THE EXAMPLE OF THE FINNISH EDUCATION SYSTEM?

ABSTRACT

The examination of the success and effectiveness of different education systems has a long tradition. It has been an established fact for decades that a successful education system has a major effect on the economic growth and productivity of the affected country. The PISA assessment of OECD offers comparable quantified data of the performance of students of countries that take part in the program. The assessment has been performed since 2000, and from the results it is evident that some countries give a persistent and consistent outstanding performance for the competencies measured. Finland is an excellent example, a country which came in international spotlight after the first PISA assessment, with students achieving to be in the top 5 place in all areas, as well as performing outstanding in the tests of the consequent years. For this very reason, the root cause and background of the success of their education system has long been studied. This paper concentrates on the structure and characteristics of the education system of the country. It gives an overview of the structure and features of the education system. The analysis offers numerous conclusions that may also be used in Hungary.

Kulcsszavak: oktatási rendszer, oktatási struktúra, Finnország, OECD, PISA mérés

Keywords: education system, education structure, Finland, OECD, PISA assessment

1. Bevezetés

Finnország közel 5 és fél millió fős népességet számlál, területe pedig közel 340 ezer négyzetkilométer.¹ A finn diákok 2000 óta, tehát már az első méréstől kezdődően részt vesznek az OECD PISA felméréseiben, és minden mérés alkalmával magasán az átlag felett teljesítettek – a világ ekkor figyelt fel teljesítményükre először.

1. táblázat: Finn diákok PISA méréseken elért eredményei²
Table 1: PISA assessment results of the students of Singapore

	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Szövegértés	1. hely	1. hely	2. hely	3. hely	6. hely	4. hely
Matematika	4. hely	2. hely	2. hely	6. hely	12. hely	13. hely
Természettudomány	3. hely	1. hely	1. hely	2. hely	5. hely	5. hely

Forrás: Balázs et. al. 2007, 2010, 2013; Felvégi 2005; OECD (n. d.); Ostorics et. al. 2016.

Ahogy az 1. számú táblázatban is látható, a finn diákok rendszeresen a PISA felmérés élmezőnyében végeztek. A 2012-ben és 2015-ben lezajlott mérések során matematikából a 12. és 13. helyeken végeztek a diákok, ami a korábbi top-helyezésekhez képest akár visszaesésnek is tekinthető. Ugyanakkor ezek még mindig szép helyezések, és nem a finn diákok teljesítményének gyengülését hivatottak jelezni – pontszámaik továbbra is kiemelkedően magasak –, csupán azt tükrözik, hogy egyre több olyan ország és régió diákjai is bekapcsolódtak a mérésbe, akik szintén rendkívül jól teljesítenek.

Tanulmányomban Finnország történelmi és politikai hátterét, gazdaságának fejlődését, az ország minden területén végbemenő modernizációt és az oktatási reform folyamatát mutatom be. Az oktatási rendszer struktúrájának és sajátosságainak áttekintését követően igyekszem kiemelni a szisztéma erősségeit, és ez alapján megállapítani, hogyan szolgálhat mindez követendő példaként akár Magyarország számára is.

2. Történelmi és politikai háttér

A mai Finnország területének benépesedése igen régi múltra tekinthet vissza: a Finn-öböl területére már időszámításunk előtt 3300 körül elkezdett betelepülni a finnugor eredetű népesség, akik a korábban ott élő őslakosságot lassan magukba olvasztották.

Több ezer évvel később, időszámításunk szerint 500 körül érkeztek svéd telepesek a területre, ami a keresztes hadjáratok eredményeképp idővel svéd fennhatóság alá is került. Így tehát – a svéd állam részeként – itt is svéd törvények voltak érvényben, a politika, a kultúra és az elit

nyelve pedig a svéd volt. Egészen az 1800-as évek elejéig tartott ez az úgynevezett „svéd korszak”, 1809-ben ugyanis az addigra megalakult első finn parlament hűséget esküdött Oroszországnak, minek hatására Svédország lemondott a finn területekről Oroszország javára. Sokan ezt a dátumot tekintik a finn államalapítás időpontjának.

Az Orosz Birodalom fennállása alatt képtelen volt egységes jogrendszert és közigazgatási szisztémát kialakítani, így a finn területek politikai berendezkedése, szokásrendje, vallása és nyelvi kultúrája megmaradt. Fennmaradt tehát a svéd korszakban megszilárdult svéd nyelvű politikai elit is, ám ennek képviselői lassan két táborra szakadtak. Míg az elit egy része meg kívánta tartani a svéd nyelv kitüntetett helyzetét a politikában, kultúrában és közéletben, addig kialakulni látszott egy olyan csoport is, ami a finn nyelvű kultúra felvirágoztatásában látta volna a finn nép jövőjét. A nyelvharc eredményeképp kialakult két nyelvpart, a Finnpart és Svédpart, melynek nyomán a XIX. században kétnyelvű magaskultúra és tudományos élet kialakulása volt megfigyelhető. Mindezzel párhuzamosan más politikai változások is kialakulni látszottak: az 1900-as évek elejére általánossá vált a titkos és egyenlő választójog, az oroszok elismerték a finn területek önrendelkezésének jogát, illetve a közöttük húzódo határ is rögzítésre került. Ezek az intézkedések mind a lassan kialakuló finn függetlenség felé mutattak, melynek kikiáltására 1917. december 6-án került sor.

A függetlenség első időszakában a finnek lefektették a köztársasági alkotmányt, bevezették a felelősi rendszert, az országban a parlamentarizmus erősödni látszott. Oroszországgal való kapcsolatuk meglehetősen változó volt, ám semlegességüket igyekeztek minél tovább megőrizni. A második világháborúban azonban az ország elszenvedett egy orosz támadást, melyből nem tudott győztesen kikerülni. Az így ráháruló jóvátételi fizetési kötelezettség nem hozta könnyű helyzetbe a finn államot.

A második világháborút követően Finnország maradt az egyetlen olyan terület, ahol a Szovjetunió nem gyakorolt teljes befolyást. Társadalmi berendezkedése és szokásrendje továbbra is fennmaradhatott, így a többi hasonló helyzetben lévő országhoz képest jobb pozícióból indult. Finnország igyekezett is élni kvázi-szerencsés helyzetével: elsődleges feladatai közt szerepelt a jóvátétel megfizetése, mely kötelezettségének 1952-re sikerrel eleget is tett. Miután letette ezt a terhet, kezdetét vehette a gazdasági átalakulás, melynek szellemében hamar kialakultak a jóléti állam alapfeltételei is. Dinamikus gazdasági fejlődésének köszönhetően az 1980-as évekre GDP alapján Finnország a világ élvonalába került.³

A Szovjetunió felbomlását követően, 1991-ben döntött úgy a finn politikai elit, hogy az ország Európai Unió tagságáért folyamodik.⁴ Ennek

eredményeként Finnország 1995-ben vált EU-tagállammá, 1999 óta része az euróövezetnek, 2001 óta pedig schengeni térségnek. Finnország ma parlamentáris köztársaságként működik, államigazgatásának központja pedig az ország fővárosa, Helsinki.⁵

3. Gazdaság, modernizáció és oktatási reform

Finnországról alapvetően elmondható, hogy felismerte és kihasználta adottságaiból származó erősségeit, és előnyé kövöcsölte azokat – tehát élt a rendelkezésére álló lehetőségekkel.

Az ország erdőkben, fákbán rendkívül gazdag, ezáltal az erdőgazdálkodás és a faipar felfuttatásával a finnek már a XIX. század második felében sikeresen be tudtak kapcsolódni az európai kereskedelem véráramába. Az eladásokból származó profit a tulajdonosokhoz került, akiknek így módjában állt folyamatosan korszerűsíteni, fejleszteni és bővíteni gazdaságaikat. A külföldi és belföldi kereskedelemben egyaránt nagy jelentősége volt a vízi utaknak – elvégre Finnország tavakban meglehetősen gazdag, és a kontinentális Európához is tengeren keresztül tud kapcsolódni. Azonban az ország felismerte, hogy az egyre pezsgőbb kereskedelmi tevékenység a közlekedési infrastruktúra kiépítését és fejlesztését is szükségessé teszi – ez végül sokat segített a nemzetközi kereskedelem további élénkítésében. Végeredményben a fa- és papíripar, a hajógyártás, a gépipar és az élelmiszeripar váltak Finnország húzóágazataivá, legfőbb kereskedelmi partnerei között pedig Anglia, Németország és Oroszország is szerepelt.⁶

Finnország GDP-je száz évvel ezelőtt alig érte el az akkori élenjárók, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok által elért érték felét. Az akkoriban szegény, mezőgazdasági ország példaértékű növekedést vitt véghez egy évszázad leforgása alatt, és iparosodott, szolgáltatás-központú országgá vált. A XX. században Finnország egyike volt a leggyorsabb ütemben növekvő országoknak, melynek eredményeképp napjainkra a világ élvonalába került.⁷ A Világgazdasági Fórum 2003. évi jelentése Finnországot találta a világ legversenyképesebb gazdaságának, a tudásgazdaság mintaországának.⁸ Előkelő helyét azóta is tartja, az elmúlt évtizedben végig a tíz legversenyképesebb ország között végzett.⁹ Napjainkban a finn gazdaság legjelentősebb ágazatai között továbbra is jelen van a kereskedelem és az áruszállítás, emellett az ipar, honvédelem, egészségügyi és szociális ellátás valamint persze az oktatás és a turizmushoz kapcsolódó szolgáltatások nyújtása is. Az országban 2012 óta folyamatos növekedést mutat a reál-GDP értéke, növekedésének üteme meghaladja az uniós átlagét.¹⁰ Nominális GDP-jének értéke a legfrissebb

mérések szerint mind az Európai Unió átlag, mind pedig a világtálag értéke felett helyezkedik el.¹¹

A dinamikus gazdasági növekedésnek köszönhetően számos új vállalat telephelyei érkeztek az országba, melyek a korábitól eltérő, újszerű képzést igénylő munkakörök létrejöttét eredményezték. A megfelelően képzett munkaerő biztosítása közös érdek volt, ami kellőképpen megalapozta és magával hozta az oktatási rendszer reformjának szükségességét Finnországban. Így a szinte minden területen végbement modernizációs folyamat az oktatási szisztémát sem hagyhatta érintetlenül.

Az 1970-es évekig nem volt egységes oktatási rendszer az országban: számos különböző iskolafajta önállóan, egymástól függetlenül létezett. Az oktatás reformját a kor legszínvonalasabb nemzetközi műhelyeinek tudására alapozta az ország: a kor legfrissebb kutatásainak eredményeit adaptálták és ezekre alapozva építették fel saját rendszerüket. Az 1970-es években az addig működő népiskola és középiskola egy részének egyesítésével alakították ki a 9 osztályos, kötelező és ingyenes alapfokú iskola rendszerét, majd a középfokú oktatás reformja következett. Három éves általános és szakmai középfokú iskolákat hoztak létre, mely csakúgy, mint az oktatás többi szintje, ingyenesen elérhető mindenki számára. A felépítés kialakítása mellett elengedhetetlen volt az oktatás irányításának újragondolása, valamint a tanítás és tanulás kutatásának tervszerű fejlesztése, aminek a kiemelten magas K + F-ráfordítás ugyanúgy részét képezte, mint a tanárképzés minőségének javítása.¹²

Finn oktatási csodaként is szokás hivatkozni arra, amit Finnország létrehozott és elért oktatási reformjának köszönhetően. Az emberi tőke értéke óriásit emelkedett igen rövid idő alatt, az ország képes volt eleget tenni a korábban is említett, újfajta tudást igénylő munkaerő-piaci igényeknek, ez pedig sokat hozzá tett ahhoz, hogy az ország gazdasága a világ legjobbjai közé kerüljön. A siker kulcsa tehát az oktatási reform volt, melyhez kapcsolódó intézkedések – bár sokat merítettek a rendelkezésre álló nemzetközi példákból – nem féltek eltérni a nemzetközi gyakorlattól, vagy akár szembe menni azzal.¹³ Az oktatás akkoriban lefektetett alapelvei mind a mai napig érvényesek Finnországban:

- elérhetőség: mindenki a lakóhelyéhez legközelebbi iskolát vehesse igénybe;
- ingyenesség: tandíjmentes oktatás minden szinten;
- rugalmasság: központi irányítás, helyi alkalmazás és végrehajtás;
- interaktivitás és kooperáció: partneri viszony elve minden szinten;
- megbízhatóság: magasán képzett, autonóm pedagógusok minden iskolában;
- diákközpontúság: a tanulók egyénre szabott szellemi és anyagi támogatása;

- esélyegyenlőség: egyenlő esély a tanulásra lakóhelytől, nemtől, gazdasági helyzetétől, anyanyelvtől függetlenül;
- rangsorok helyett fejlődésorientált értékelés;
- kirekesztés helyett befogadás.¹⁴

Mindennek eredményeképp a finn iskolák közti különbségek lényegében eltűntek: minden iskolában ugyanolyan magas színvonalú oktatásban részesülnek a diákok. A cél ugyanis, hogy az iskolai képzés kiegyenlítse a társadalmi különbségeket: lakóhelytől, szociális helyzettől, családi körülményektől függetlenül minden diáknak azonos lehetőségeket igyekeznek biztosítani.

4. Az oktatási rendszer jellemzői és felépítése

A finn oktatási reformok sikereit mára már számos kutatás támasztja alá. Ahhoz, hogy tanulhassunk a példájukból, érdemes közelebbről is megvizsgálni, mi eredményezi a kiemelkedő teljesítményt.

A hatékony oktatásszervezés lehetővé teszi, hogy a központilag felépített képzési terv, keretrendszer és ajánlások helyi és intézményi szintén testre szabásra kerüljenek annak érdekében, hogy igazodni tudjanak az adott iskola vagy régió, valamint a munkaerőpiac igényeihez. Bár a tananyag mennyisége Finnországban kevesebb a Magyarországon megszokotthoz képest, jobban hasznosítható tudást ad a gyerekek kezébe. Fontos kiemelni a rendszer rugalmasságát is, minek köszönhetően a korábban megszerzett tapasztalatok vagy tanulmányok elismertetése bevett gyakorlat – ebből kifolyólag az élethosszig tartó tanulás valóban kivitelezhetővé válik.

Finnországban nagy hangsúlyt fektetnek a tapasztalaton alapuló (phenomenon based) oktatásra.¹⁵ Fontosnak tartják ugyanis, hogy a diákok gyakorlati úton sajátítsanak el minél több tudást, ez pedig összecseng azzal is, hogy hasznosítható tudást kapnak a kezükbe. A tanórákon a diákok vannak fókuszban, akik eldönthetik, hogy mennyire és milyen módon vesznek részt a feladatokban. A diákok pedig motiváltak, hiszen tudják, hogy saját érdekük a fejlődést, és későbbi sikereik, előmenetelük iránt felelősséggel tartoznak. Hibázni pedig kifejezetten megengedett: a finn modell álláspontja szerint az önálló problémamegoldás sokkal hatékonyabban fejleszti a készségeket.

Ahogy arról korábban is szó esett, a finnek az oktatási rendszer egyik legfőbb feladatának tartják az esélyegyenlőség megteremtését. A lemorzsolódás megállítása és csökkentése érdekében egyéni fejlesztési terveket készítenek és egyénre szabott oktatást biztosítanak azoknak a diákoknak, akiknek szüksége van erre. Nagy hangsúlyt fektetnek a problémák

megelőzésére, épp ezért igyekeznek mielőbb kiszűrni, ha egy diák lemarad, esetleg extra figyelemre vagy segítségre van szüksége. Összességében elmondható, hogy cél az integráció, valamint egy elfogadó és toleráns rendszer működtetése, minek érdekében a tanulói igények és elvárások kerülnek előtérbe – ezzel pedig a diákok nem élnek vissza.¹⁶

A finn oktatási rendszer a nem kötelező iskola-előkészítőt követően alapvetően három szintre tagolható: alapfokú, középfokú és felsőfokú oktatásra, melyeket természetesen követhet posztgraduális képzés, szakirányú továbbképzés, bármilyen szakmai képzés vagy tanfolyam – mindez persze az élethosszig tartó tanulás jegyében.

4.1. Iskola-előkészítő

Az iskola előtti nevelés intézményes formája nem kötelező, de bölcsődei és óvodai ellátás is működik az országban. Az iskolakezdést megelőző évben minden önkormányzat köteles egyéves iskola-előkészítőt szervezni minden településen, ahol a részvétel körülbelül 96%-os. Cél a tanulási és szociális képességek fejlesztése, valamint az esetleges nehézségek kiszűrése és szükség esetén az egyéni fejlesztés megkezdése a lemaradás elkerülése érdekében.¹⁷

4.2. Alapfokú oktatás

Az alapfokú oktatás mindenki számára kötelező, és 9 éves, általános műveltségi képzést jelent. A minden szinten ingyenes oktatás mellett a diákok díjmentesen vehetik igénybe az iskolai étkezést és tankönyveikhez is térítésmentesen juthatnak hozzá.

Az oktatás szervezése a helyi önkormányzatok feladata, melyek kötelesek minden diáknak biztosítani az oktatást a lakóhelyük közelében. Amennyiben a lakóhelyükhöz legközelebb eső iskola több mint 5 km távolságra található, akkor ingyenes utazási lehetőséggel könnyítik meg az iskolába járást számukra. A kötelező tantárgyak között – a szokásos közismereti tárgyak mellett – szerepel második hazai nyelv, idegen nyelv, háztartási ismeretek tantárgy és tanulmányi irányítás is, ami lényegében mentorációt jelent. Ennek keretein belül a tanár egyéni, személyes kapcsolatot igyekszik kialakítani a diákokkal, és egyfajta támogatói szerepkört betölteni. Cél a tanulással, továbbtanulással kapcsolatos kérdések megvitatása, tanulási nehézségek megoldása.

A 9 éves képzés két részre tagolható: az első hat évben osztálytanítók foglalkoznak a gyerekekkel, és a tantárgyak nagy részét ők oktatják, míg az utolsó három évben szaktanárok tanítják őket. Utóbbit alsó-középiscolának (lower secondary education) nevezik Finnországban. A képzés

során végig teljesen integrált oktatásról beszélhetünk: nincsenek sem specializációk, sem pedig képességek szerinti elkülönítés. A hátrányos helyzetű, esetleg fogyatékkal élő tanulók fejlesztését is igyekeznek az osztály keretein belül megoldani. A tanulók egyéni támogatására minden esetben nagy hangsúly kerül: legyen szó akár gyengén teljesítőkről, akár kiemelten tehetséges diákokról, mindenkivel igyekeznek az integrált osztályon belül képességeinek megfelelően fejleszteni. A kilenc osztályos képzést követően lehetőség nyílik egy további év kiegészítő oktatás megszervezésére azoknak a tanulóknak, javítanának teljesítményükön és szeretnék behozni esetleges lemaradásukat.¹⁸

4.3. Középfokú oktatás

Az alapfokú oktatás 9 évét követően a diákok központi felvételi eljárás keretein belül jelentkezhetnek középfokú oktatási intézményekbe, azaz felső-középszintű képzésbe (upper secondary education). A középfokú képzés alapvetően 3 éves, de egyéni ütemezéssel lehet akár 2 vagy 4 éves képzés is. Az oktatás és az étkezés itt is díjmentesen vehető igénybe, a tankönyvekért és a szükséges munkaeszközökért viszont fizetni kell. Lehetőség van azonban oktatási támogatásra pályázni, amit a diákok tanulmányi eredményei és kora, valamint a családi jövedelem alapján ítélnek meg. Ahogy arról korábban is szó esett, Finnországban általános vagy szakmai középfokú oktatásban vehetnek részt a diákok.

Az általános középfokú oktatási intézmények lényegében a magyar gimnáziumoknak feleltethetőek meg. Fő céljuk az általános műveltség bővítése, valamint a diákok továbbtanulásra való felkészítése. A képzés érettségi vizsgával zárul, ami 1852 óta az egyetemi tanulmányok alapfeltétele Finnországban. Az 1980-as években került bevezetésre a kurzusokra épülő oktatás. A magyar felsőoktatásból is jól ismert kreditrendszerhez hasonlóan működik: nincsenek osztályok, a diákok ideiglenes tanulócsoportokban vesznek részt az órákon, és a képzés sikeres teljesítésének feltétele egy bizonyos kurzusmennyiség megszerzése. Egy kurzus körülbelül 38 tanórából áll, és összesen minimum 75 kurzus elvégzését várják el a diákoktól, akik kötelező, elmélyítő és alkalmazott kurzusok közül választhatnak megadott felosztás szerint. Az általános középfokú oktatásban nagy hangsúly kerül az idegen nyelvekre. Az alapfokú képzés során a diákok anyanyelvük és a második hazai nyelv mellett egy további idegen nyelvet is tanulnak, középfokú képzésben pedig sokan élnek a második idegen nyelv felvételének lehetőségével. Így a diákoknak lehetőségük nyílik akár négy nyelv társalgási szintű elsajátítására a középiskola végéig, ami világszinten is komoly versenyelőnynek számít.

A szakmai középfokú oktatás igen népszerű Finnországban: az adott korosztály kb. 40%-a folytatja itt tanulmányait az alapfokú oktatást követően. A szakmai oktatás ma is fennálló rendszere az 1990-es évek elejére alakult ki az országban. A 3 éves képzés során a diákok elsajátíthatják a választott szakmához kötődő alapismereteket, végül pedig olyan szakmai alapvizsgát tehetnek, ami a munkavállalás lehetősége mellett lehetőséget nyújt további, kiegészítő szakmai ismeretek megszerzésére, de kaput nyit a felsőfokú tanulmányok felé is. A képzés alapvetően 120 hétig tart, ám bizonyos előképzettség esetén ez is rugalmasan kezelhető. Azok a diákok, akik az érettségit követően döntenek úgy, hogy középfokú szakmai ismeretekre tennének szert, 30 héttel rövidebb képzésben vehetnek részt. Hasonlóan pozitív elbírálásban részesülnek azok is, akik a képzés megkezdése előtt rendelkeznek releváns munkatapasztalattal – ez is beszámítható a szakmai tanulmányok során. A képzésbe épített 20 hét munkahelyi gyakorlat azoknak is betekintést enged a munka világába, akiknek addig nem volt erre lehetőségük. A képzés végén a diákoknak lehetőségük van a „sima” szakmai vizsga mellett egy olyan kettős vizsga letételére is, ami szakmai végzettséget és érettségit is jelent számukra.

Ahogy azt már többször láthattuk, a rugalmasság valóban jellemző a finn oktatás szinte minden aspektusára. A szakmai középfokú képzés által nyújtott egyik lehetőség az oktatási egyezmény keretein belül való tanulás. Ez azt jelenti, hogy ha adottak a megfelelő feltételek, akkor lehetőség nyílik akár munkahelyen belül, szakképzett személyzet bevonásával elsajátítani a szakmai ismereteket. Ehhez persze szerződéses megállapodás és mindkét fél hajlandósága szükséges, de véleményem szerint mindenképp hasznos kezdeményezés.

A szakmai középfokú képzés céljai közt szerepel egyebek mellett a lemorzsolódás megakadályozása és csökkentése is. Lehetőség van ugyanis egy olyan, 20–40 hetes előkészítő oktatásban is részt venni, ami azoknak a diákoknak szól, akik nem tudták eldönteni, képzési útjukat pontosan merre folytatnánk tovább.¹⁹

4.4. Felsőfokú oktatás

A finn felsőfokú képzési rendszer egyik – szerintem leginkább hasznos és követendő például szolgáló – jellemzője, hogy egyértelműen elkülöníti a tudományos kutatást célul kitűző, akadémiai pályára felkészítő egyetemeket (universities) és a gyakorlati fókuszú, felsőfokú szakmai ismereteket nyújtó szakközvetítő iskolákat (universities of applied sciences). Az egyetemi képzés Finnországban is a Bologna-rendszer szerint működik. A jelentkezés feltétele a sikeres érettségi vizsga, valamint az egye-

temek saját felvételi eljárásában való részvétel. Számos alap- és mesterképzési szak érhető el, melyeket követően természetesen lehetőség nyílik posztgraduális (doktori és licenciátusi) képzésben is részt venni. A tanegységek felosztása és javasolt ütemezése ismerős lehet a magyar felsőoktatásból: egy tanév körülbelül 60 tanegység megszerzését jelenti, tehát fél-évente 30 megszerzése javasolt. Alapképzési szakokon 3 év alatt összesen 180 tanegység, mesterképzésben pedig 2 év alatt összesen 120 tanegység megszerzésére van szükség az abszolutórium megszerzéséhez.

A szakfőiskolák is kétszintű képzést, tehát alap- és mesterszakok elvégzését teszik lehetővé a hallgatók számára. Szakfőiskolai alapképzésre történő jelentkezés alapfeltétele az érettségi vagy pedig a szakmai alapvizsga, valamint a központi felvételi eljárásban való részvétel. Az alapképzés 3-4 éves, mely során összesen 210–270 tanegységet kell a hallgatóknak elvégezni. Cél, hogy a munkavégzéshez szükséges elméleti alapokat és széles körű gyakorlati alapismereteket megszerezzék, valamint alkalmazni is tudják azokat.

Szakfőiskolai mesterképzések esetében már nincs központi felvételi eljárás, közvetlenül az adott intézményekhez szükséges benyújtani a jelentkezést. Szakfőiskolai mesterképzésre való jelentkezés feltétele szakirányú alapképzési diploma és legalább három év releváns szakmai tapasztalat. A képzés a szakmai területen való elmélyülés lehetőségét nyújtja, ami később a szakértői és vezetői munkát is lehetővé teszi.

A szakfőiskolákon nyílt főiskolai képzések elvégzésére is lehetőség van: kortól és végzettségtől függetlenül bárki részt vehet ezeken, elvégzésük vizsgához nem kötődik.²⁰

4.5. Lifelong Learning

Az élethosszig tartó tanulás fontosságát hangsúlyozni ma már szinte magától értetődő, ugyanakkor nem mindenhol sikerült megteremteni ennek valódi feltételeit. Finnország igyekszik ebben is élen járni, és minél többféle lehetőséget és megoldást biztosítani annak érdekében, hogy bárki bármikor be-, illetve visszakapcsolódhasson az oktatási rendszerbe. Bármilyen szintű oktatási intézmény szervezhet felnőtteknek szóló képzéseket, ami történhet akár munkahelyi, akár oktatási intézményi környezetben is. Számos informális lehetőség is az érdeklődők rendelkezésére áll: nyári egyetemek és oktatási központok is kínálnak hosszabb-rövidebb kurzusokat. A felnőttképzés célja többféle lehet: akár elmaradt tanulmányok pótlásáról, akár már meglévő ismeretek bővítéséről, esetleg nyelvismeret frissítéséről vagy akár csak érdeklődésről, kedvteléséről legyen szó, mindenki meg tudja találni a számára megfelelő kép-

zési formát. Nem utolsó sorban a munkaképes korú felnőttek oktatásának egyik kiemelt célja a munkaerőpiac igényeinek követése és kompetenciáik bővítése, képességeik és készségeik javítása is.²¹

5. Tanulások – Amit a finn rendszertől átvenni érdemes

Úgy vélem, nem érdemes vitatni a tényt, miszerint Finnország oktatási rendszere sikeres, és a világ legjobbjai közt említhető. Tanulmányomban igyekeztem összefoglalni a rendszer főbb jellemzőit, bemutatni felépítését, kiemelni erősségeit és előnyeit.

Finnországban minden iskola ugyanolyan magas színvonalú oktatást biztosít a gyerekeknek, ezért a szülők aggodalom nélkül írathatják be a gyerekeket a lakóhelyükhöz legközelebb eső iskolába. Ez jelentős terhet vehet le a családok válláról, még hozzá a napi hosszas ingázás terhét. Kevesebbet kell a szabadidőből az oktatási intézmény és a lakóhely közötti utazásra szánni, tehát több maradhat bármi másra – mind a gyerekeknek, mind a szülőknek.

Véleményem szerint a rugalmasság az egyik olyan attribútum, ami a rendszert valóban hatékonyvá és felhasználóbaráttá teszi. A szakmai tapasztalatok és korábbi tanulmányok beszámításával nyerhető akár rövidebb képzési idő valóban motiváló lehet azok számára, akik bővíteni szeretnék tudásukat, esetleg munka mellett folytatni, újrakezdeni tanulmányaikat. Abban, hogy az élethosszig tartó tanulás általános jelenséggé válhasson, sokat segít a diák- és hallgató-orientált szemlélet. Nagyon fontosnak tartom, hogy az oktatásban való részvételben ne kötelező rossz és folyamatos buktatókat lásson az, aki benne van. Egy olyan rendszerbe, ahol a résztvevő folyamatos bürokratikus aknamezőt érez a lába alatt, valamint úgy érzi, felesleges köröket kénytelen futni, nehéz elképzelni, hogy bárki önként és örömmel visszavágyna.

A számos erősség egyikeként muszáj megemlíteni a centralizált oktatásirányítás helyi, regionális körülményekhez igazodó végrehajtását is. Úgy gondolom, meg kell adni az intézményeknek azt az önállóságot és önrendelkezési lehetőséget, aminek köszönhetően – felismerve saját környezetének sajátosságait – valós igényeket tudjon kielégíteni.

Az, hogy az oktatás minden szinten ingyenes, hatalmas lépés az esélyegyenlőség megteremtésének irányába. A magas – sőt, általában bármilyen – tandíj sok esetben kizárhatja az oktatás bizonyos szintjéből azokat a tanulókat, akik családja számára nehézséget jelent a taníttatás költségeinek megteremtése. Az esélyegyenlőség megteremtésére, illetve a különböző társadalmi és szociális háttérből adódó különbségek oktatási rendszer által történő kisimítására való törekvés alapján véve is igen üdvözlendő gondolat. Úgy vélem,

erre minden országnak törekednie kellene, és Finnország kiváló követendő példa arra, hogyan lehet ezt megvalósítani.

Ha Finnország sikereit vizsgáljuk, nem szabad szó nélkül elmennünk a magasan képzett pedagógusok mellett sem. Úgy gondolom, egy oktatási rendszer nem lehet sikeres motivált, megbecsült, magasan képzett és rátermett pedagógusok nélkül. Ezt pedig csak úgy lehet biztosítani, ha már a kiválasztás során igen erős szűrőket állítunk fel, és a szigorú követelményeken a későbbiekben sem enyhítünk. Véleményem szerint minden ország, amely hatékony és jól működő oktatási rendszer kialakításán dolgozik, nagy hangsúlyt kell, hogy fektessen a pedagógusképzésre – kezdve egészen a képzésre történő jelentkezőstől.

Magyarországon a Bologna-rendszerű felsőoktatás bevezetése óta úgy vélem, nem sikerült teljes mértékben adaptálni a célkitűzéseket. Számos szakon visszatértek az osztatlan képzési formához, sok tudományterület nem – és esetenként a munkáltató sem – feltétlen tudja helyén kezelni az alap- és mesterképzési végzettségeket. Szinte évről évre merülnek fel ötletek a képzések átalakításáról, újrastrukturálásáról. Gyakran merül fel problémaként hallgatói oldalról, hogy a mesterképzési szakok ismétlik az alapképzésen elhangzottakat, az alapszakok viszont sokszor rengeteg elméleti tudást – adott esetben öt évnyi képzés anyagát – igyekeznek átadni. Úgy fest, nem boldogulunk jól a rendszerrel, holott az a világ számos országában kiválóan működik. És a kulcs véleményem szerint éppen ebben rejlik: ha sok más helyen működik a Bologna-rendszer, akkor talán nem a szisztéma a hibás. Épp ezért érdemes lehet megvizsgálni a jó például szolgáló országokat – mind például Finnországot. Úgy gondolom, a finn felsőoktatás felépítését górcső alá véve kiválóan megismerhetjük az egyes képzési szintek és intézménytípusok közti különbségeket, élénk tárva ezzel a Bologna-rendszer lényegét. Nézőpontom szerint a siker kulcsa az, hogy minden képzési formát arra használják, amire az való, és megfelelően elkülönítik, meghatározzák azok céljait és módszereit. Az egyetemek és szakfőiskolák megkülönböztetését kiemelkedően hasznos lépésnek tartom, hiszen ez is elősegíti a világos és egyértelmű jövőtervezést, és azt, hogy a hallgatók valóban olyan képzést válasszanak, ami a céljaikat szolgálja.

Számos olyan attribútum létezik, ami hozzásegít a hatékony, jól működő oktatási rendszer kialakításához. Amikor egy ország az oktatási szisztéma átalakítása, reformja mellett dönt, úgy vélem, első lépésként érdemes megvizsgálni a sikeresen működő országokat és átvenni tőlük a know-how-t. Meglátásom szerint a finnektől sokat lehet tanulni e téren, és úgy gondolom, a fent kiemelt sajátosságok mind olyan erősségek és pozitívumok, melyeket átvéve el lehet indulni a sikeres oktatási rendszer kiépítésének útján.

6. Összegzés

Finnország – kihasználva természeti adottságait – már a XIX. század közepén sikeresen bekapcsolódott az európai kereskedelembé, minek köszönhetően igen dinamikus gazdasági növekedés zajlott le az országban. Alig több mint száz év alatt Finnország a világ egyik legversenyképesebb gazdaságává vált, és a fejlődés szinte minden területet érintett. Nem képezhetett kivételt ez alól az oktatási rendszer sem, melynek reformja az 1970-es években ment végbe. Az első, 2000-ben lezajlott OECD PISA mérést követően figyelt fel a világ a finn diákok kiemelkedő teljesítményére, minek köszönhetően a finn oktatási rendszer a kutatások és vizsgálatok keresztüztébe került. Mára sikerült sokat megtudnunk a finn oktatási sikerei mögött húzódó okokról – véleményem szerint már csak az van hátra, hogy a tőlük levonható tanulságokat a gyakorlatban alkalmazni is tudjuk. Tanulmányomban igyekeztem rávilágítani azokra a sikertényezőkre, melyek átvételét akár Magyarországon is érdemes tartom. Úgy gondolom, a minden szinten ingyenes, magas színvonalú, rugalmas, a központosított irányelveket helyi igények szerint végrehajtó oktatási rendszer valóban segíthet a hátránykompenzációban és az egyenlőtlenségek kisimításában – de legalább is csökkentésében. A felsőoktatási alap- és mesterszakok fontos építőelemei a rendszernek, de fontos lenne elismerni, hogy mindkettő más funkcióval és tartalommal kellene, hogy bírjon. Ugyanígy meglehet a maga helye a tudományos, akadémiai életpályára felkészítő egyetemeknek, és a gyakorlatiasabb, szakmai képzést nyújtó szakfőiskoláknak is – számos különböző pályaképet felvázolva ezzel a hallgatók elé. A pedagóguspálya vonzóbbá tétele, társadalmi és anyagi megbecsültségének növelése elengedhetetlenül fontos lenne ahhoz, hogy az oktatási intézmények megfelelő képzést tudjanak nyújtani a diákok és a hallgatók számára.

Tudvalevő, hogy a magyar diákok évről évre gyengébben teljesítenek a PISA felméréseken, és újra meg újra felmerül, hogy vajon milyen változtatásokra lenne szükség. Oktatási reformra természetesen ne azért kerüljön sor, hogy a pontszámokat szebbé tegyük, sokkal inkább a hasznosítható tudás megszerzése lenne a cél. Véleményem szerint Finnország kiváló példát szolgálhat számunkra.

JEGYZETEK/NOTES

1. Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat> Letöltés ideje: 2018. 07. 02.
2. Jelen tanulmány megírásakor a 2018. évi PISA felmérés eredményei még nem érhetőek el.
3. Gombos József (2008): Két évszázad finn politikatörténete. Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged. 194. old.
4. Kokkinen, Arto (2012): On Finland's Economic Growth and Convergence with Sweden and the EU15 in the 20th Century. Research Reports 258. Statistics Finland, Helsinki.
5. Official website of the European Union: <https://europa.eu/> Letöltés ideje: 2019. 03. 30.
6. Gombos József (2008): i. m. 194. old.
7. Kokkinen, Arto (2012): i. m.
8. Csapó Benő–Csíkos Csaba–Korom Erzsébet (2004): A tanítás és tanulás kutatása Finnországban. Iskolakultúra, 2004/3. 4–52. o.
9. World Economic Forum: <https://www.weforum.org/> Letöltés ideje: 2019. 03. 30.
10. Lásd 1. jegyzet.
11. IMF – International Monetary Fund: <https://www.imf.org> Letöltés ideje: 2018. 03. 30.
12. Setényi János (1988): A finn oktatáspolitikát a nyolcvanas években. Magyar Pedagógia, 88. évf. 4. sz. 434–440. o.
13. Sahlberg, Pasi (2011): PISA in Finland: an education miracle or an obstacle to change? CEPS Journal Vol. 1. No. 3, pp. 119–140.
14. Benedek Mihály (2005): A „finn csoda” – és ami mögötte van – PISA-konferencia Helsinkiben, 2005. március 14–16. Új Pedagógiai Szemle 55. évf. 4. sz. pp. 108–112.
15. Szentgyörgyvölgyi Flóra (2016): Tanártovábbképzés Finnországban. Opus et Educatio, 3. évf. 4. sz. 495–498. o.
16. Ministry of Education and Culture (n. d.): <https://minedu.fi/en> Letöltés ideje: 2019. 03. 18.; Fejős Edina (2009): A finn oktatási rendszer. In: Torgyik Judit (szerk.): Oktatási rendszerek Európában. Krónika Kiadó, Budapest.
17. Ministry of Education and Culture (n. d.); Fejős Edina (2009): i. m.; Finnish National Agency for Education (n. d.)
18. Ministry of Education and Culture (n. d.); Fejős Edina (2009): i. m.; Finnish National Agency for Education (n. d.) Ormándi János (2006): Összehasonlító pedagógia. APC-Stúdió, Gyula.
19. Uo.
20. Uo.
21. Ministry of Education and Culture (n. d.) Fejős Edina (2009): i. m.; Finnish National Agency for Education (n. d.)

FELHASZNÁLT IRODALOM/REFERENCES

- Balázs Ildikó–Ostorics László–Szalay Balázs (2007): PISA 2006. Összefoglaló jelentés. Oktatási Hivatal, Budapest.
- Balázs Ildikó–Ostorics László–Szalay Balázs–Szepesi Ildikó (2010): PISA2009 Összefoglaló jelentés. Oktatási Hivatal, Budapest.
- Balázs Ildikó–Ostorics László–Szalay Balázs–Szepesi Ildikó–Vadász Csaba (2013): PISA 2012. Összefoglaló jelentés. Oktatási Hivatal, Budapest.
- Benedek Mihály (2005): A „finn csoda” – és ami mögötte van – PISA-konferencia Helsinkiben, 2005. március 14–16. *Új Pedagógiai Szemle* 55. évf. 4. sz. pp. 108–112.
- Csapó Benő–Csíkos Csaba–Korom Erzsébet (2004): A tanítás és tanulás kutatása Finnországban. *Iskolakultúra*, 2004/3. 45–52. o.
- Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat> Letöltés ideje: 2018. 07. 02.
- Fejős Edina (2009): A finn oktatási rendszer. In: Torgyik Judit (szerk.): *Oktatási rendszerek Európában*. Krónika Kiadó, Budapest.
- Felvégi Emese (2005): Gyorsjelentés a PISA 2003 összehasonlító tanulói teljesítménymérés nemzetközi eredményeiről. *Új Pedagógiai Szemle*, 55. évf. 1. sz. 63–86. o.
- Finnish National Agency for Education (n. d.): https://www.oph.fi/english/education_system Letöltés ideje: 2019. 03. 18.
- Gombos József (2008): Két évszázad finn politikatörténete. Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged.
- IMF – International Monetary Fund: <https://www.imf.org> Letöltés ideje: 2018. 03. 30.
- Kokkinen, Arto (2012): On Finland’s Economic Growth and Convergence with Sweden and the EU15 in the 20th Century. *Research Reports 258*. Statistics Finland, Helsinki.
- Ministry of Education and Culture (n.d.): <https://minedu.fi/en> Letöltés ideje: 2019. 03. 18.
- OECD (n. d.): Knowledge and Skills for Life – First Results from PISA 2000. <http://www.oecd.org/education/school/programme-for-international-student-assessment/pisa/33691620.pdf> Letöltés ideje: 2018. 09. 09.
- Official website of the European Union: <https://europa.eu/> Letöltés ideje: 2019. 03. 30.
- Ormándi János (2006): *Összehasonlító pedagógia*. APC-Stúdió, Gyula.
- Ostorics László–Szalay Balázs–Szepesi Ildikó–Vadász Csaba (2016): PISA 2015 Összefoglaló jelentés. Oktatási Hivatal, Budapest.
- Sahlberg, Pasi (2011): PISA in Finland: an education miracle or an obstacle to change? *CEPS Journal* Vol. 1. No. 3, pp. 119–140.
- Setényi János (1988): A finn oktatáspolitikája a nyolcvanas években. *Magyar Pedagógia*, 88.évf. 4. sz. 434–440. o.
- Szentgyörgyvölgyi Flóra (2016): Tanártovábbképzés Finnországban. *Opus et Education*, 3. évf. 4. sz. 495–498. o.
- World Economic Forum: <https://www.weforum.org/> Letöltés ideje: 2019. 03. 30.

